

RAJADELL ALS SEGLES XVI-XVIII. ASPECTES MÈDICO-SANITARIS

Francesc Rafat i Selga

Cal fer constar que la informació sobre aquest tema és minsa. Gairebé tota prové de les llistes de baptismes i òbits, poc explícites per altra banda, i que a més a més són incompletes, s'interrompen sovint i no coincideixen moltes vegades en els anys en que es podrien estudiar juntes.

S'aprofiten, doncs, períodes discontinus d'aquestes llistes, junt amb les poques notícies d'altra procedència i referit tot a la parròquia de Sant Iscle i Santa Victòria, nucli rural molt petit.

Poblament: les xifres d'habitants són aproximades, calculant 4,5 habitants per foc o casa i un 15 per cent de no adults, quan citem les llistes de confessions.

Any	Habitants	
1500	18	Unes 4 famílies de pagesos.
1553	45	10 focs. Fogatge.
1600	235	204 adults a les llistes de confessions.
1641	169	148 adults a les llistes de confessions.
1718	112	Cens.
1787	283	Cens (tot el terme de Rajadell amb les parròquies de Monistrol i Vallformosa).

Troblem doncs: una població que creix d'una manera manifesta a la segona meitat del segle XVI, que decreix sobtadament al XVII i que reprèn el creixement a mig segle XVIII.

L'augment de població del primer període següent (1500-1553), correspon a una immigració coneguda de famílies que ocupen masos encara buits. Procedien de termes veïns.

L'increment espectacular del període següent (1553-1600) s'ha d'atribuir primordialment a la immigració occitana que proporciona

gent per ocupar nous masos, treballadors, mossos, artesans i, sobretot, mà d'obra al forn de vidre (1573-1502), que comptabilitza any rera any entre 20 i 25 adults a les llistes de confessions.

El forn es tanca el 1602, la població decreix i s'estabilitza fins a la segona meitat del segle XVIII en que comença un nou mètode de colonització, possiblement per incrementar el conreu de la vinya, al cedir els senyors del terme, terres prop del castell per a construir-hi cases, horts distribuïts a les vores de la riera i del torrent i camps a rabassa morta i per a fer-hi boïgues.

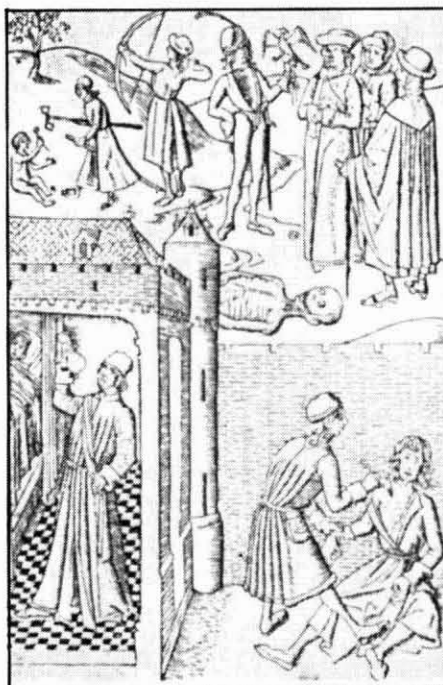
Al moviment natural de la població s'hi pot fer una lleugera aproximació en períodes discontinus dels segles XVII i XVIII però no del XVI. Per això hem reunit en grups de vint els anys dels quals tenim informació completa.

Anys	Baptismes		Òbits	
	Total	Mitjana anual	Total	Mitjana anual
1620-1639	127	6,35	78	3,9
1675-1694	168	8,4	94	4,7
1695-1714	186	9,3	154	7,7
1715-1734	216	10,8	127	6,35
1735-1754	156	7,8	124	6,2
Total	853		577	

De manera que en els cent anys corresponents al cinc vicenís estudiats, la diferència total entre baptismes i òbits és de 276 a favor dels baptismes.

Evidentment, aquesta xifra no equival al creixement natural ni al moviment oscil·latori de la població, de manera que a més de considerar la importància dels moviments mencionats (occitans i colonització), s'ha de tenir present una possible emigració, poc nombrosa però persistent.

Sobre l'assistència mèdica pròpiament dita no en sabem res, però d'una manera o altra existia. No hi ha notícia de cap metge o cirurgià que visqui a la parròquia, i el desplaçament des de Manresa a algun dels masos escampats podia significar 3 o 4 hores de viatge amb cavalleria, tant per l'anar com pel tor-

Gravats d'un llibre de medicina de primers del segle XVI. A l'esquerra intervenció quirúrgica; a la dreta tractament d'un càlcul de bufeta.

nar, o sigui un dia gairebé sencer (1).

No obstant, l'assistència mèdica està prevista, com ho donen a entendre una sèrie de documents: En una concòrdia entre Joan Torras de l'Oliver i el seu fill Gaspar (s. XVI), entre altres coses es diu el que segueix: «... que estant malalt dit Joan Torras pare de dit Gaspar Torras y sa muller y sos fills, que es puga prene las gallinas seran menester per la malaltia ho malaltias tinra dit Joan y sa muller y fills y si per cas tinran menester metge per la malaltia ho malaltias tinca dit Joan Torras y sa muller y fills, aya de pagar dit Gaspar Torras las dietes així de metge com en quan de barber y madesinas».

Condicions semblants referents a la previsió s'estableixen en moltes concòrdies, capítols o testaments. En el cas en que la prestació del servei ja s'ha realitzat, pot ésser necessari recordar que s'ha de pagar el deute, com en el cas de la mort de Caterina, muller de Jaume Abaià. Aquest retorna el dot al germà de la Caterina, el qual s'encarregarà, entre altres coses, de pagar al «medico chirugico» que l'ha atès en l'última malaltia.

La documentació consultada és poc explícita sobre les causes de mort. Tot el que hem pogut obtenir ve a continuació i correspon només al segle XVII:

Accidents i morts violentes

-1616. Dos homes «foren trobats al riu ofegats»

-1619. A una dona «matala lo lamp»

-1620. Un «stranger» «lo qual mataren a Sta. Mans»

-1621. Un home «mori de mort violenta»

-1628. Un home «se offega... al torrent de Gaspar Torras de l'Oliver»

-1638. Un home «del regne de França lo qual mataren»

-1640. Un home «lo qual mori en Manresa de una escopetada»

-1649. «mori de mort violenta»

-1655. «mataren al cami ral un traçiner de Jorba»

-1656. «mori de mort violenta»

-1669. Un soldat «mori ofegat en lo pou de la casa de St. Amans»

La majoria de les altres morts són sobtades o ràpides, amb poca precisió de la possible causa.

-1622. «mori de una basca»

1627. «mori de una basca»

1632. «la extremaunció que noy

fou a temps»

1632. «*mori desgraciadament de prompte*»

1646. «*la extremaunció noy fou a temps*»

1646. «*mori a la payssa*»

1648. «*lo trobaren mort al llit lo mati*»

1652. «*mori a la pallissa d'en Massana*»

1652. «*la extremaunció noy fonc a temps*»

1653. *Una dona «mori de contagi... per quant en lo punt que avisaren se acudi a ministrarli los sacraments i quant foren alli a prop de la casa ja fonc morta, se enterra alli prop de llur casa»*

1656. «*per morir subitament no feu testament*»

1658. «*mori de repente*»

1659. «*la trobaren morta un mati*»

1666. «*mori farit*»

1667. «*no rebe l'eucaristia per estar impedit de la garganta*»

1668. «*no rebe lo viatich per causa de vomit*»

1668. «*mori de repente*»

1670. «*no rebe lo viatich per causa de vomit*»

A les llistes d'òbits no consta gairebé mai l'edat de la persona morta, encara que sembla que abunda la gent jove al denominar-los «*fill de*» o «*filla de*». Molt poques vegades es parla d'albats.

Això canvia el 1699, quan entra de rector Segimon Puigcercós, i del 1700 al 1750, d'un total de 326 òbits, 114 són «*albats*» i 43 «*fadrins*» o «*donzelles*». I encara que el dit rector morí el 1704, els seus successors seguiren el mateix estil de redacció una llarga temporada.

Si bé els vicennis citats més amunt la mitjana d'òbits no arriba en cap cas a 8 l'any, alguns anys la sobrepassa llargament.

El 1646 s'inscriuen 14 òbits, dotze dels quals es registren entre mitjans de juny i finals de novembre. Sembla aviat per pensar en la pesta que entrà a Catalunya cap el 1650; no obstant, no es pot descartar del tot. En canvi, durant els anys del brot epidèmic fort, la mortalitat no depassa les xifres normals (el 1653 se'n detecta un cas, com hem vist).

Dels anys en que la mortalitat és francament més alta que la mitjana se'n destaquen els següents: 1712, 15 òbits; 1714, 13 òbits; 1719, 12 òbits i 1764, 15 òbits.

FONT

- *Arxiu Parroquial de Rajadell.*

NOTES

(1)- *Òbits. Un cirurgià morí al Peric. «anava de pas i com que era hidropic això lo sufocà».*

(2)- *Id. 1650, 1 òbit; 1651, 5 òb; 1652, 6 òb.; 1653, 3 òb.; 1654, 4 òb.; 1655, 6 òb.; 1656, 3 òb.*

Francesc Rafat i Selga

Metge